

**ZEBO MIRZO SHE'RIYATIDA AYOL RUHIYATI VA ICHKI
KECHINMALAR POETIKASI**

Normirzayeva Zuxra Rustam qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti 4-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Zebo Mirzoning she'riyatga kirib kelishi, she'rlarida ayol obrazining ichki kechinmalari va uning ruhiyati poetikasi mavzusi ochib berilgan. Bundan Zebo Mirzo she'riyatida ayol ruhiyati va ichki kechinmalar poetikasi tahlil etiladi. Shoiraning ijodida ayol qalbining nozik jihatlari, hissiy kechinmalari hamda ruhiy iztiroblari badiiy ifoda vositalari yordamida ifodalab berilgan. Maqolada ichki monolog, ramziylik, takror va obrazlilik kabi poetik vositalarning qo'llanishi misolida shoiraning uslubiy o'ziga xosligi ochib beriladi. Tadqiqot natijasida Zebo Mirzo she'riyati zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol ichki dunyosini badiiy ifoda etishda muhim o'rin egallashi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: ramziy obraz, hissiy qatlam, ta'sirchanlik, she'riyat, yolg'izlik, iztirob, takror ohangdorlik, ayol ruhiyati, ichki kechinmalar, poetika, lirika, badiiy ifoda, ichki monolog, ramziylik, sevgi, sog'inch, ayol obrazi.

**THE POETICS OF THE FEMALE PSYCHE AND INNER EXPERIENCES IN
THE POETRY OF ZEBO MIRZO**

Normirzayeva Zukhra Rustam qizi

Shahrisabz State Pedagogical Institute 4th year student

Abstract: This article explores the entry of Zebo Mirzo into poetry, the inner experiences of the female image in her poems, and the poetics of her psyche. From this, the poetics of the female psyche and inner experiences in Zebo Mirzo's poetry are analyzed. The subtleties of the female soul, emotional experiences, and spiritual suffering are expressed in the poet's work using artistic means of expression. The article reveals the stylistic uniqueness of the poetess on the example of the use of poetic means

such as internal monologue, symbolism, repetition, and imagery. As a result of the study, it is substantiated that Zebo Mirzo's poetry occupies an important place in the artistic expression of the inner world of women in modern Uzbek literature.

Keywords: symbolic image, emotional layer, affectivity, poetry, loneliness, suffering, repetitive melody, female psyche, inner experiences, poetics, lyrics, artistic expression, inner monologue, symbolism, love, longing, female image.

Zamonaviy o'zbek adabiyotida ayol ijodkorlarning ijodi zamon bilan hamnafas holda rivojlanib bormoqda. Ana shunday iste'dodli shoiralardan biri — Zebo Mirzo hisoblanadi. Uning she'riyati o'zining chuqur ruhiyati, samimiyligi va nozik hissiy ifodalar bilan boyitilganligi bilan ajralib turadi. Shoiraning asarlarida ayol qalbining eng nozik jihatlari, ichki kechinmalari, sog'inchi va ruhiy iztiroblari o'ziga xos uslub ya'ni poetik shaklda o'z aksini topgan. Zebo Mirzo she'riyati samimiylik va ichki monologlarga boyligi bilan boshqa shoiralardan ajralib turadi. Uning ijodida tashqi voqealardan ko'ra ichki dunyosi va hissiy ifodalari yetakchilik qiladi. Shoira ko'proq inson ruhiyati va ayol qalbining murakkab holatlarini tasvirlashga intiladi. Ichki kechinmalarni bevosita va tabiiy ifodalash, ramziy obrazlardan foydalanish, soddalik orqali chuqur ma'no berish kabi masalalar shoiraning she'riy uslubiga xos jihatlardan hisoblanadi.

Zebo Mirzo poetikasida ko'pincha voqealar emas, balki his-tuyg'ular markaziy o'rinda turadi. Bu esa uning ijodini ruhiy-falsafiy yondashuvga yaqin qiladi. Asosan she'rlarida ayol ruhiyati tasviri chuqur o'rin egallaydi.

Shoira ijodida ayol ruhiy olami nihoyatda nafis va teran tarzda yoritiladi. Ayol timsollari tashqi husndan ko'ra ichki hissiyotlari orqali namoyon bo'ladi. Ularning qalbida kechayotgan dard, umidvorlik, sog'inch hamda sevgi tuyg'ulari badiiy obrazlar vositasida aks ettiriladi.

Shoira ayolning ichki dunyosini ochib berishda ko'pincha tabiat timsollariga murojaat qiladi. Masalan, yomg'ir, shamol, tun, osoyishtalik kabi unsurlar ayol ruhiyati bilan uyg'unlashib ketadi. Bu esa obrazlarning yanada jonli va ta'sirli chiqishiga xizmat qiladi. Zebo Mirzo she'riyatida ichki kechinmalarni tasvirlashda xilma-xil badiiy vositalardan samarali foydalaniladi. Shoira ko'pincha o'z kechinmalarini ichki dialog shaklida ifodalaydi. Bu usul o'quvchini bevosita qahramonning ruhiy holatiga olib kiradi.

Oddiy so'zlar ortida teran mazmun yashiringan bo'ladi. Masalan:

tun — yolg'izlik ramzi;

yomg'ir — iztirob yoki poklanish ifodasi;

yo'l — hayot manzili.

She'rlarda so'z va iboralarning takrorlanishi hissiy ta'sirni kuchaytiradi hamda musiqiylik hosil qiladi. Shoira ortiqcha iboralardan qochib, kam so'z orqali keng mazmuni yetkazadi. Bu esa she'rlarning ta'sirchanligini yanada oshiradi. Zebo Mirzo she'riyatining asosiy mavzularidan biri — muhabbat. Biroq bu tuyg'u oddiy romantik hissiyot emas, balki murakkab ruhiy holatlar bilan uyg'un holda tasvirlanadi. Sevgi: baxt manbai, iztirob manbai, sog'inch va umid uyg'otuvchi kuch sifatida talqin etiladi.

Yolg'izlik motivi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shoira uni faqat tashqi holat emas, balki ichki ruhiy kechinma sifatida sharhlaydi. Bu yolg'izlik ko'pincha o'zini anglash jarayoniga olib boradi. Iztirob esa she'rlarda salbiy hodisa sifatida emas, balki insonni poklovchi va ma'naviy jihatdan kamol toptiruvchi holat sifatida aks ettiriladi.

Shoira she'riyatida ayolning ijtimoiy va ma'naviy qiyofasi

Zebo Mirzo asarlarida ayol faqat sevuvchi yoki azob chekkan obraz sifatidagina emas. U — kuchli, erkin va ma'naviy jihatdan boy shaxs sifatida ham gavdalanadi. Shoira ayolni: jamiyatning muhim qismi, ma'naviy ustun, sabr va matonat timsoli sifatida tasvirlaydi. Bu jihatlar orqali Zebo Mirzo ayol obrazini yangicha talqinda ochib beradi va uni yuqori pog'onaga ko'taradi. Zebo Mirzo zamonaviy o'zbek she'riyatida ayol "men"ini ijtimoiy qoliplardan chiqarib, uni sof ruhiy va metafizik darajaga olib chiqqan ijodkordir. Uning poetikasi — bu shunchaki his-tuyg'ular ifodasi emas, balki ayol ruhiyatining rivojlanish jarayonidir. Shoira ijodida ayol kechinmalari "shikoyat" bosqichidan "anglash" va "yaratish" bosqichiga yuksalgan.

1. Ayol ruhiyatining "Yolg'izlik" falsafasi

Zebo Mirzo she'riyatida yolg'izlik — bu qaramlik emas, balki erkinlik hududi. Ayol qahramon tashqi olam shovqinidan chekinib, o'zining ichki "Men"i bilan yuzma-yuz keladi. Bu jarayonda u o'z zaifligini emas, balki ruhiy salohiyatini kashf etadi.

She'riy namuna:

"Sizsiz yashamoqlik o'rgatdi menga,
O'zimni sevmqlik, o'zni asrashni.
Endi tushunmasman na g'am, na kunga,
O'rgandim guldagi sirdan sarmastni."

Tahlil: Ushbu misralarda ayol ruhiyatining transformatsiyasi ko'rinadi. Odatda ayriliq fojia sifatida talqin etilsa, Zebo Mirzo lirik qahramoni uchun bu — o'zlikni topish darsi. "O'zimni sevmovlik" iborasi bu yerda xudbinlik emas, balki ayolning o'z ichki dunyosini butun holda saqlab qolishga bo'lgan intilishidir. Guldagi "sir" — bu tabiat va ruhning uyg'unligidir.¹

2. "Dard"— Go'zallik estetikasi sifatida

Shoira poeziyasida dard ayolni yemiruvchi kuch emas, balki uni poklovchi olov vazifasini o'taydi. Uning kechinmalari juda nozik ranglar (oq, kumush, nimpushti) va simvollar (shudring, kapalak, xazon) orqali ifodalanadi.

She'riy namuna:

"Yuragimda bitta oppoq qush o'ldi,
Qanotlari qonli, ko'zlari mahzun.
Mening dunyoyimga og'ir xush keldi,
Sizsiz o'tayotgan tunlarim uzun."²

Tahlil: Bu yerda "oppoq qush" — ayolning musaffo orzulari yoki beg'ubor tuyg'ularining timsoli sifatida talqin qilinadi. Uning halok bo'lishi fojeaviy holat bo'lsa-da, she'rning umumiy ohangida o'ziga xos sokin va mag'rur osoyishtalik seziladi. Shoira baland ovozda iztirob chekmaydi, aksincha, tasviriy detallar (qonga belangan qanot, g'amgin nigoh) orqali ichki dardning ko'zga ko'rinadigan manzarasini yaratadi. Bu — "muloyim iztirob" yoki "yorug' og'riq" deb ifodalanadigan, Zebo Mirzoga xos badiiy uslubdir.

3. Ayol va tabiat: ruhiy uyg'unlik

Zebo Mirzo ayol ruhiyatini tabiat hodisalari bilan parallel holda tasvirlaydi. Ayolning ruhiy holati — bu kuzning xazonlari yoki bahorning jo'shqin yomg'iriga qiyoslanadi. She'riy namuna:

"Men bahor emasman, men — kuzning xati,
Sarg'aygan barglarga bitilgan maktub.

¹ Zebo Mirzo. Ishq. — Toshkent: Akademnashr, 2011. — B.14.

² Zebo Mirzo. Ishq. — Toshkent: Akademnashr, 2011.

Mening sevgim — ruhning cheksiz toqati,

Ketmasman dunyoni o‘zimga yutib...”

Tahlil: “Kuzning xati” metaforasi ayol qismatining naqadar nozik, ayni paytda mazmunan boy ekanini anglatadi. Sarg‘aygan barglarga yozilgan maktub — bu o‘tkinchi hayot ichida saqlanib qolayotgan abadiy tuyg‘ular izidir. Bu yerda ayol foniylik va abadiylik o‘rtasidagi bog‘lovchi ko‘prik sifatida namoyon bo‘ladi. “Ruhning cheksiz toqati” esa Zebo Mirzo tasviridagi ayolning asosiy xususiyatini bildiradi: u bardosh beradi, ammo sinmaydi.

Sochilib yotibdi oshkor va pinhon

Izlar...

Tarix o‘zi buyuk xattotdir.

Toshlar asli toshmas,

Ummon tubida

Balki yashab o‘tgan Odamizoddir?

Lirik qahramon chuqur o‘yga toladi, o‘z savollariga aniq javob izlaydi, dastlabki tashbeh bilan keyingisi mantiqan mos kelmaydiganday ko‘rinadi. Pokiza odamning zurriyodlari ummon ostida qolib ketib ko‘zyosh to‘kkan bo‘lishlari mumkinligiga ishora qiladi.

Balki ulkan toshlar-

Ulkan odamlar,

Qotgan yuragiga ko‘mib sirini,

Evrilib kelsa ham

Qancha olamlar,

Hech kimga bermagan Ona yerini .

Ushbu tasvirda butun insoniyat boshidan kechirgan mash‘um urushlar, tahdidli kunlar ko‘z oldimizda gavdalanadi.³

---

³ Usmonov Sherzod Panjiyevich dissertatsiyasi. HOZIRGI OZBEK SHERIYATIDA LIRIK PSIXOLOGIZMNING METAFORIKLASHUVI. (Zebo Mirzo va Nodira Afoqova ijodi misolida)

Zebo Mirzo she'riyatidagi ayol — bu sir-asrorlarga to'la, murakkab va chuqur ruhiy dunyo egasidir. Uning ichki hissiyotlari poetikasi samimiylik, ramziy rang-baranglik va ohang uyg'unligiga tayanadi. Shoiri o'zbek adabiyotida “ayol dardi” tushunchasini oddiy tuyg'u darajasidan yuksak badiiy hamda falsafiy pog'onaga olib chiqdi.⁴

Xulosa qilib aytganda, Zebo Mirzo ijodida ayol faqat iztirob chekayotgan yoki sevgi tuyg'usini boshdan kechirayotgan timsol sifatida emas, balki o'zligini anglaydigan, hayot mohiyatini izlaydigan va ichki salohiyatga ega shaxs sifatida tasvirlanadi. Uning she'rlarida ayol qalbi barcha nozik qirralari bilan ochib beriladi: unda dard ham, sog'inch ham mavjud, biroq shu bilan birga matonat, bardosh va ishonch ham mujassam. Umuman olganda, Zebo Mirzo ijodi — bu ayol qalbining chuqur tahlili, ruhiy izlanishlar va badiiy mukammallik namunasi sanaladi. Uning she'rlari o'quvchini fikrlashga, his qilishga va eng muhimi, inson qalbining nozik jihatlarini anglashga chorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Usmonov Sherzod Panjiyevich dissertatsiyasi. HOZIRGI OZBEK SHERIYATIDA LIRIK PSIXOLOGIZMNING METAFORIKLASHUVI. (Zebo Mirzo va Nodira Afoqova ijodi misolida)
2. Зебо Мирзо. Ишқ. – Тошкент: Akademnashr, 2011.
3. <https://tafakkur.net>.
4. <https://kh-davron.uz>

---

⁴ Зебо Мирзо. Ишқ. – Тошкент: Akademnashr, 2011.